

TIE KOHTI VAPAUTTA VANKEUDEN JÄLKEEN

Kirjallisuuskatsaus vapautuvien vankien yhteiskuntaan liittymisestä

Sari Kanerva

Kandidaatin tutkielma

Sosiaalityö

Avoin yliopisto

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2021

TIIVISTELMÄ

TIE KOHTI VAPAUTTA VANKEUDEN JÄLKEEN

Kirjallisuus katsaus vapautuvien vankien yhteiskuntaan liittymisestä

Sari Kanerva

Sosiaalityö

Kandidaatin tutkielma

Avoin yliopisto, Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Teija Karttunen

Toukokuu 2021

sivumäärä: 30 sivua

Tutkielmani on kuvaileva kirjallisuuskatsaus, jonka tavoitteena on tarkastella vapautuvien vankien kohtaamia haasteita sosiaalityön ja vankityön viitekehyksessä. Tutkielmani tavoitteena on selvittää millaisia haasteita vangit kohtaavat sosiaalisen integraation näkökulmasta vapautuessaan vankilasta sekä tarkastella, mikä on vangin desistanssin merkitys vapautumisen onnistumisessa. Kirjallisuuskatsaukseni tulokset esitän kolmessa alaluvussa: Sosiaaliseen integraatioon vaikuttavat tekijät, desistanssi vapautumisen tukena sekä huomioita vapautumisen valmistamiseen ennaltaehkäisevänä näkökulmana.

Tutkielmassani keskeisinä käsitteinä toimi sosiaalinen integraatio ja desistanssi sekä hallinnollisena käsitteenä vangit asiakasryhmänä. Tutkielmani tuloksien perusteella vangit voivat kohdata monenlaisia haasteita vapautuessaan vankilasta, jolloin vankien vapautumisen onnistumiseksi työskentely myös vankilan ja sosiaalityön välillä on tärkeää. Vapautuessaan vangit tarvitsevat erityisesti paikan, johon asettua vapautumisen jälkeen, taloudellisen turvan sekä omaa motivaatiota ja desistanssia, rikoksettomuuden tavoitetta. Tutkielman tuloksista voidaan päätellä, että vapautuessaan vanki kohtaa paljon haasteita, tarvitsee paljon motivaatiota ja tukea saavuttaakseen desistanssin, mahdollisuuden muutokseen sekä kokemuksen yhteisöön kuulumisesta.

Asiasanat: vankityö, sosiaalinen integraatio, desistanssi, vapautumisen haasteet

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 SOSIAALINEN INTEGRAATIO JA DESISTANSSI VANKILASTA VAPAUTUMISEN HAASTEISSA	2
2.1 Asiakasryhmänä vangit	2
2.2 Sosiaalinen integraatio	3
2.3 Desistanssi	6
3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	8
4 TUTKIMUSASETELMA.....	8
4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus.....	8
4.2 Aineiston rakentuminen ja valintakriteerit.....	9
4.3 Tutkielmassa käytetty aineisto	10
5 TAVOITTEENA SOSIAALINEN INTEGRAATIO JA DESISTANSSI	10
5.1 Sosiaaliseen integraatioon vaikuttavat tekijät.....	11
5.2 Desistanssi vapautumisen tukena	19
5.3 Huomioita vapautumisen valmisteluun ennaltaehkäisevänä näkökulmana	21
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	24
LÄHTEET	28

1 JOHDANTO

Vankeusrangaistukseen tuomituista miehistä ja naisista suuri osa ovat sosiaalis-taloudellisesti huono-osaisia ihmisiä, joista valtaosa lisäksi kärsii päihde- ja/ tai mielenterveysongelmista (Granfelt 2010, 131-132; ks. Joukamaa 2010; Kaurala & Kylämarttila 2010; Hautala & Kaarakka 2018). Huono-osaisuus on usein poliittisesti latautunut käsite, joka viittaa yhteiskunnan valtavirrasta poikkeaviin hyvinvointivajeisiin. Näitä huono-osaisuuden hyvinvointivajeita voivat olla pienet tulot, työttömyys, sairaudet tai asumisen ongelmat. Poliittisesti määritellyn huono-osaisuuteen vaikuttaa myös yksilön oma kokemus huono-osaisuudesta, toisin sanoen omaavatko he huono-osaisuuden identiteetin. (Kainulainen & Saari 2013, 22.)

Tutkielmani kuvailee vankilasta vapautuvien vankien haasteita yhteiskuntaan integroitumisen näkökulmasta. Tämän lisäksi tutkielmani käsittelee desistanssin eli rikollisuudesta irrottautumisen merkitystä vapautumisen onnistumisessa. Tutkimukseni aihe on syntynyt mielenkiinnostani tutkia vankilasta vapautuvien tuen tarvetta ja sitä, mitkä asiat tukevat vapautuvan vangin sosiaalista integroitumista vankeuden jälkeen. Tavoitteena tutkielmassani on löytää ymmärrystä siihen, mitä vankien kanssa työskennellessä olisi syytä sosiaalityössä huomioida ja mitkä ovat niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat yksilön vapautumisen onnistumiseen sosiaalisen integroitumisen, desistanssin sekä rikollisuuden uusimisen ennaltaehkäisemisen näkökulmasta.

Tutkielmani on kirjallisuuskatsaus, jossa avaan haasteita, joita vankilasta vapautumisen lähentyessä on käsitelty muissa tutkimuksissa. Tavoitteeni on löytää niitä sosiaalityön näkökulmia, joita olisi huomioitava suunniteltaessa vangin vapautumista ja kuvaan niitä haasteita, joita pitäisi huomioida vapautumisen suunnittelussa vankityön näkökulmasta, jotta vangin desistanssi sekä sosiaalinen integraatio vahvistuu. Olen valinnut tutkielmani viitekehikseksi sekä sosiaalityön, että vankityön koska koen että vapautuessaan vanki, ei ole enää vanki ja silloin työskentely siirtyy vankilasta sosiaalityöhön. Tämän lisäksi kartoitan vangin desistanssin merkitystä vapautumisen onnistumiseen ja uusintarikollisuuden ennaltaehkäisemiseen. Olennaiset käsitteet tutkielmassani ovat sosiaalinen integraatio sekä desistanssi, joiden avulla avaan vankien vapautumisen haasteiden ulottuvuuksia. Desistanssi tarkoittaa rikollisuudesta irrottautumista (Hautala & Kaarakka 2018, 318; ks. Granfelt 2015; Salovaara 2019). Sosiaalinen integraatio on puolestaan prosessi, jossa yksilöstä tulee yhteisön jäsen vapautuessaan vankilasta (Braga, Davis, Sirois & Western 2015, 1515).

Tutkielmani alussa avaan tutkielman kannalta oleellista taustoitusta vangeista, jotta kuva vankien integroitumisen haasteellisuudesta tulee näkyväksi. Tämän jälkeen esitän tutkimustani kannattelevat käsitteet. Esittelen tutkimustehtäväni ja tutkimuskysymykset omissa luvuissaan, josta siirryn kuvailemaan valitsemaani kirjallisuuskatsauksen tyyppiä eli kuvailevaa kirjallisuuskatsausta. Käsittelen omassa kappaleessaan tutkielmassani käytettävän aineiston kriteerit. Lopussa kokoan tutkielmani tulokset omaksi kappaleekseen, käsittelen sosiaalisen integraatiosta ja desistanssista nousseita tuloksia kolmessa eri luvussa, pääosin sosiaalityön näkökulmasta. Toisinaan tuloksia olen esittänyt vangin näkökulmasta silloin, kun se on ollut tuloksen kannalta olennaista. Työni lopussa pohdin vankien vapautumisen haasteista, sosiaalisesta integraatiosta sekä desistanssista nousseita ajatuksiani.

2 SOSIAALINEN INTEGRAATIO JA DESISTANSSI VANKILASTA VAPAUTUMISEN HAASTEISSA

Tässä luvussa avaan hallinnollista käsitettä vangeista, tavoitteenani taustoittaa kattavasti sitä, miten vanki näyttäytyy tässä tutkielmassa. Sen lisäksi avaan käsitteitä sosiaalisesta integraatiosta sekä desistanssista. Luvun tavoitteena on kuvata tutkielmani teoreettisia käsitteitä ja tapaan ymmärtää niiden määrittäminen tutkielmani kannalta.

2.1 Asiakasryhmänä vangit

Vankila riistää ihmiseltä vapauden ja toimii instituutiona, joka kontrolloi yksilön toimintaa. Vankila luokittelee yksilön hyvin monella eri tavoin, häntä voidaan kutsua vangiksi, rikolliseksi, huumausainerikolliseksi tai vankeuksien toistuvuuden perusteella elämäntaparikollisiksi. Vankilaan johtaneet tapahtumat jättävät lähes poikkeuksetta jäljen yksilön elämään, mutta lisäksi niitä usein pahentaa juuri teot, joista vankeus on johtunut. Tämän lisäksi muut elämään mahdollisesti vaikuttavat ongelmat kuten esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmat, toimeentulon vaikeudet sekä asunnottomuus voivat vaikuttavaa yksilön elämään. Viimeistään silloin kun vankeusrangaistus päättyy, vaikuttavat nämä elämänhallinnan ongelmat väistämättä yksilön arkeen sekä arjessa selviytymiseen. (Hautala & Kaarakka 2018, 318.) Vankeuslain (767/2005) mukaan vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa sekä sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen vankeuden aikana (Vankeuslaki 767/2005).

Rikosseuraamuslaitoksen mukaan vuonna 2014 vapautuneista vankeusvangeista noin 57% syyllistyi uuteen rikokseen, josta seurasi vankeusrangaistus tai yhdyskuntapalvelua. Tilastojen perusteella alle 21-vuotiaiden vankien uusintarikollisuus oli kasvanut huomattavasti edelliseen tilastointivuoteen verrattuna. Keskeisimmät rikollisuuden uusimista ennustavat tekijät tilastojen mukaan ovat vangin rikoshistoria sekä ikä, jolloin moninkertaisilla vangeilla uusiin rikoksiin syyllistyminen on suurta ja nuoret vangit palaavat vankilaan todennäköisemmin kuin vanhemmat vangit. (Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2019, 19.) Rikosseuraamuksen tilastoista saadun tiedon mukaan vankeusrangaistusta suorittavia vankeja vuonna 2019 oli päivittäin keskimäärin 2952, joista kyseisenä vuotena tuomionsa aloitti yhteensä 5934 vankia. Väkivaltarikoksista tuomittuja oli runsas kolmannes kaikista tuomituista vangeista ja omaisuusrikoksista tuomittuja vankeja oli noin neljännes kaikista vangeista. Seksuaalirikoksista, huumausainerikoksista, ryöstöistä sekä muista omaisuusrikoksista tuomittujen määrä on noussut. Vankeusvankien keski-ikä oli 37,2 vuotta ja 11% oli alle 25-vuotiaita. (Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2019, 13–15.)

Vankien terveydentila heikentynyt viime vuosina ja erityisesti päihde- ja mielenterveyshäiriöt näyttelevät suurta osaa. Valtakunnallisen vankien terveystutkimuksen alustavien tulosten mukaan yli 90%:lla vangeista on päihdeongelma ja päihderiippuvuuden lisäksi jopa 50%:lla lisäksi muita psyykkisiä ongelmia kuten persoonallisuushäiriöitä ja ahdistuneisuutta. Vangeilla somaattiset sairaudet ovat hyvin yleisiä, joista yleisiä ovat mm. C-hepatiitti, jonka esiintyvyys on monikymmenkertaista verrattuna tavalliseen väestöön. (Kaurala & Kylämarttila 2010, 13.; ks. Joukamaa 2010.) Vankien sairaudet sekä erilaiset tapaturmat ovat yhteydessä monin tavoin vankien terveysriskejä sisältämään elämäntapaan (Joukamaa 2010, 74-76).

2.2 Sosiaalinen integraatio

Sosiaalinen integraatio on prosessi, joka syntyy silloin, kun yksilö vapautuu vankilasta ja siirtyy yhteisön jäseneksi. Yhteisöön kuulumisen ja siihen sulautumisen pitää sisällään muutakin, kuin asuimen annetussa paikassa. Yhteisön jäsenyys käsittää joukon rooleja sekä turvan elämiseen. Ensimmäiset askeleet sosiaaliseen integroitumiseen ovat perhesuhteet, oma asuinpaikka, jossa elää ja asua sekä turvattu toimeentulo. Suhteet perheeseen, asuinympäristöön ja taloudellinen toimeentulo turvaavat edellytykset kehittää kokonaisvaltaiset suhteet yhteiskunnassa ja yhteisöissä sekä synnyttää rooleja, kuten sukulainen, kansalainen tai työntekijä. Sosiaaliseen integraatioon kuuluu siis samanaikaisesti yhteisöön kuulumisen ja materiaalin turvallisuuden. Sosiaalinen integraatio laajentuu käsityksenä

”onnistuneesta” vapautumisesta. (Braga & Davis ym. 2015, 1515; ks. Hempel, Pogrebin, Prabha & Walker 2014.)

Vankilan tavoitteena on auttaa ja tukea vankeja integroitumaan yhteiskuntaan. Vankityön näkökulmasta yhteiskuntaan integraatio voidaan käsittää päihteettömänä ja rikoksettomana elämäntapana. (Granfelt 2010, 136. ks. vankeuslaki 767/2005.) Hautala & Kaarakka (2018) pohtivat vankien päihteidenkäytön vaikutusta rikolliseen käyttäytymiseen. Heidän mukaansa vankilassa näiden yhtäläisyydet olisi huomioitava silloin, kun yksilön elämän tuen tarpeita selvitetään. Sosiaalisen kuntoutuksen aloittaminen vankeuden aikana mahdollistaisi tavoitteellisen ja ihmisen omia tarpeita vastaavan kuntoutumisenpolun systemaattisen suunnittelun. (Hautala & Kaarakka 2018, 331.)

Vankien tyytyväisyys elämään on heikompaa kuin valtaväestöllä. Usein tyytyväisyys elämään kasvaa vangeilla, kun tuomion päättymisen lähestyy. Sosiaaliset suhteet ovat yleisesti tärkeitä ihmisten hyvinvoinnille (Braga & Davis ym. 2015) ja vankilassa hyvinvoinnin muodostumiselle keskeisessä asemassa toimivat sosiaaliset suhteet, vankien keskinäinen luottamus sekä vuorovaikutus. Vangin kuntoutus tulee nähdä prosessina, joka alkaa tuomiosta ja päättyy yhteiskuntaan integroitumisena tuomion päättyessä. Yhteiskuntaan kiinnittymisessä vankeja voitaisiin auttaa, vahvistamalla heidän hyvinvointiaan vahvistavia tekijöitä. (Kainulainen 2021, 52–55.)

Psykososiaalisen työn avulla vangit voivat löytää itsestään voimavaroja, jotka tukevat heitä yhteiskuntaan integroitumisessa. Vangit voivat lisäksi oppia vankeuden aikana uusia taitoja, jotka edistävät heidän mahdollisuuttaan löytää oman paikkaansa yhteiskunnassa. Näitä vapautumisesta selviytymisen taitoja voivat olla mm. ihmisten kohtaaminen päihteettömänä, uuden koulutuksen tai harrastuksen löytyminen ja aloittaminen tai esimerkiksi rahan hallinnan käyttö. Vankien kohtaama dialoginen vuorovaikutussuhde vankilassa voi auttaa heitä tuntemaan oman päihteettömän itsensä ja tämän seurauksena menneisyyden ymmärtäminen sekä hyväksyminen toteutuvat, mitkä puolestaan ovat toipumisprosessin keskeisimpiä tehtäviä. (Granfelt 2010, 136–137.)

Useat vangit ovat jo ennen vankeuttaan olleet varsin heikosti työelämään kiinnittyneitä. Voidaan todeta, että sosiaalinen integraatio on ollut heikkoa jo ennen tuomiota, jolloin suoritettu vankeustuomio saattaa vaikeuttaa sitä entisestään. Vankeusrangaistuksen vaikutus yksilön myöhempään elämäntapaan riippuu kuitenkin vankien yksilöllisistä piirteistä ja elämäntilanteesta sekä vankeuden aikana tarjotuista päihdekuntoutuksesta ja elämäntilanteen tukevista ohjelmista. Vangeille lisäksi opetetaan

vankeuden aikana arkielämän perustaitoja sosiaalisena kuntoutuksena, esimerkiksi ruuanlaittoa ja taloudenhoitoa. (Aaltonen, Ellonen, Suonpää & Tyni 2021, 201–203.)

Sähköinen asiointi yhteiskunnassa lisääntyy jättäen vankilassa olevat vangit kehityksen ulkopuolelle. Vankilassa vangeilla ei ole pääsyä internetiin. Vankilassa olevien turvallisuusvaatimusten vuoksi vangeille ei ole mahdollisuutta opettaa riittävää osaamista sähköisiin palveluihin. Tietotekniikan opettaminen ei siten ole myöskään osana vankilassa opetettavia arkielämäntaitoja, vaikka tämä osamattomuus käytännössä vaikeuttaa vapautuvan vangin viranomaisasiointia, ellei tee siitä jopa täysin mahdotonta. Viranomaisasiointi, lomakkeiden täyttämisen ja ohjeistusten ymmärtäminen on osa yhteiskunnassa toimimista. Näiden toimintojen haltuun ottaminen ja hallitseminen ovat osa normatiivisen kansalaisuuden saavuttamista. Mikäli ennen vankilaa näiden asioiden kokonaisvaltainen hoitaminen on ollut vaikeaa, on se vapautuessa hyvin haastavaa. (Salovaara 2019, 207–208.)

Yksilön yhteiskunnan ulkopuolisuus yleensä määritellään sosiaalisena, taloudellisena, koulutuksellisena, terveydellisenä, oikeudellisena sekä poliittisena ulkopuolisuutena. Ulkopuolisuus puolestaan tuo mukanaan köyhyyttä, yksinäisyyttä, päihteitä ja passiivisuutta sekä tuottaa heikon koulutuksen ja aseman työmarkkinoilla. Osallisuus tuottaa hyvinvointia ja osallistumismahdollisuuksien puute puolestaan voi tuottaa ulkopuolisuutta ja pahoinvointia. Mahdollisuus olla osallisena sekä kokemus siitä, että kuuluu itselleen merkitykselliseen yhteisöön, on tärkeää. Alakulttuureissa eläneillä tämä osallisuuden kokemus voi syntyä esimerkiksi vankilassa, jossa hän saa kokemuksen siitä, että on yhtä ja kuuluu yhteisön jäseneksi siitäkkin huolimatta, että hän on irtautunut yhteiskunnan valtakulttuurista. (Järvelä 2011, 236–237, 239.)

Sosiaalinen integraatio on heikoimmassa asemassa olevien ihmisten sosiaalisen toimintakyvyn parantamista, sosiaalisen toimintakyvyn kohentamista ja elämän perusasioista huolehtimista. Tavoitteena on vahvistaa yksilön omaa toimintakykyä sekä edistää heidän toimintaresurssejaan, vähentää elämän haasteellisuutta sekä lisätä ihmisten mahdollisuuksia elää ja toteuttaa hyvää elämää. (Näkki 2006, 37.) Tässä tutkimuksessa ymmärrän lukemani perusteella, että sosiaalinen integraatio on oman paikan löytämistä yhteiskunnassa ja yhteisön jäsenenä toimimista. Sosiaalinen integraatio on myös olennainen osa tutkimuksessani käsiteltävää aihetta, vankilasta vapautumista ja sen onnistumista.

2.3 Desistanssi

Desistanssi voidaan nähdä prosessina, jonka aikana sosiaaliset ja psykologiset tekijät ovat vuorovai-
kutuksessa toistensa kanssa ja vaihtelevasti joko edesauttavat tai vaikeuttavat ihmisen etenemistä.
Desistanssissa tärkeää on lisäksi toivo siitä, että rikollisuus voisi oikeasti jäädä taakse, jotta yksilö
jaksaa sitoutua pitkäjänteisesti muutoksen polkuun, desistanssiprosessiin. (Granfelt 2016, 62-63.)
Hautala ja Kaarakka (2018) kuvaavat desistanssia rikollisuudesta irrottautumisena. He viittaavat ter-
millä niin vankien sisäisten, kuin ulkoistenkin tekijöiden merkitykseen ja niiden yhteen kietoutumi-
seen. He näkevät desistanssin tavoitteena, jolle sosiaalinen kuntoutuminen luo mahdollisuuden. (Hau-
tala & Kaarakka 2018, 319- 321.)

Tutkimuksessa haastatelluilla vangeilla oli mm. vakavia päihdeongelmia, asunnottomuutta, toimeen-
tulovaikeuksia ja suoranaista köyhyyttä, pitkäaikaistyöttömyyttä ja osana näitä kertomuksia oli rikos-
ten tekeminen. Hautalan ja Kaarakan (2018) mukaan näiden kaikkien edellä mainittujen asioiden
työstäminen, kuntouttaminen ja ratkaiseminen ovat merkityksellisiä rikollisuudesta irrottautumisen
mahdollisuuteen. Sisäisen motivaation herääminen on myös merkityksellistä, vaikka ei useinkaan
riittävää rikoskierteestä irrottautumiseen, mikäli köyhyys, asunnottomuus ja päihdeongelmat leimaa-
vat elämää. (Hautala & Kaarakka 2018, 321.)

Desistanssiprosessi saa usein alkunsa jostakin yksittäisestä tekijästä, negatiivisesta tai positiivisesta.
Näitä yksittäisiä tekijöitä voivat olla niin vankeustuomio, läheisen kuolema tai esimerkiksi parisuhde
tai muu käännekohta, jolloin rikosentekijälle herää muutoksenhalu. Motivaatiota lisäävät kokemuk-
set ja mahdollisuudet muutokseen vahvistavat yksilön tahtoa muutokseen ja edistävät desistanssia.
Healyn (2010) mukaan desistanssivaiheeseen vaikuttavat tekijät voidaan jakaa sosiaalisiin sidoksiin,
rikollisen elämäntavan haittavaikutuksien hahmottamiseen sekä ulkopuoliseen väliintuloon. (Healy
2010, 80.)

Yksilön elämänmuutos rakentuu sisäisen heräämisen eli muutosmotivaation ja ulkoisen tuen avulla,
jotka ovat elämän peruspilareita (Hautala & Kaarakka 2018, 321). Ihmisen muutosmotivaatiota voi-
daan tarkastella tavoitteiden näkökulmasta. Fordin (1992) on todennut, että motivaatio kasvaa tavoit-
teissa, myönteisissä tunteissa sekä toimijauskomuksissa. Tavoitteen avulla ihminen motivoituu ja ta-
voite auttaa häntä toiminnan suuntaamisessa. Motivaatio syntyy myönteisesti virittyneessä mielessä

ja ihmisessä, joka uskoo omien ja yhteisten voimavarojen avulla saavuttavansa asettamansa tavoitteet. Tavoite itsessään auttaa ihmistä motivoitumaan. (Ford 1992.) Irrottautuminen rikollisuudesta vaatii uuden elämäntarkoituksen löytämisen (Maruna 2000).

Lassila (2014) kuvaa tutkimuksessaan vankien muutosmotivaatioon vaikuttavan heidän kokemansa toivo ja usko tulevaisuuteen sekä usko kykyyn toteuttaa muutoksia. Usko tulevaisuuteen oli merkityksellinen motivoija, erityisesti tilanteissa, joissa tilanne ei ollut kovin hyvä. Psykkinen hyvinvointi tutkimuksen mukaan vaikutti motivaatioon ja se näkyi tavoitteiden asettelussa sekä tavoitteiden toteutumisen arvioinnissa. Motivaatioon vaikutti vangin tunteista ja kokemuksista nousevat merkitykset ja keskeistä oli oma sekä muiden usko muutokseen ja onnistumiseen mikä puolestaan auttoi tulevaisuuteen suuntautumisessa. Motivaatio kytkeytyi laajemmin elämäntarkoituksellisiin ja tavoitteisiin, ei-toivotun elämäntilanteen välttämiseen ja mielekkäämpään elämään rikoksettomana. (Lassila 2014, 223-227.)

Vankilasta vapautuvan kohdalla sosiaalinen tuki on merkittävää, ihmisen omien sisäisten prosessien tukena. Sosiaalinen kuntoutus on osa desistanssiprosessia, jossa sisäiset ja ulkoiset tekijät kommunikoivat keskenään. (Hautala & Kaarakka 2018, 321-322.) Rikollisuudesta irrottautuminen on prosessi, jossa rikoksentekijä erilaisten tukitoimien ja interventioiden avulla lopettaa rikolliset tekonsa tai itsenäisesti henkisesti, että sosiaalisella pääomallansa pitää kiinni rikoksettomuuden tavoitteestaan (Kemppainen 2014, 161). Healy (2010) mukaan sosiaaliset suhteet vanhempiin, puolisoon tai lapsiin olivat tavallisin syy muutokseen. Vahvat sosiaaliset suhteet läheisiin, joilla ei ole rikollista taustaa, tukee desistanssin syntymistä. Vapautuvan vangin oma vanhemmuus voi olla yksi merkittävimmistä tekijöistä suhteessa desistanssin syntymisessä. (Healy 2010, 81-82.)

Rikollisuudesta irrottautuminen on muutosprosessi, jossa ex-rikoksentekijä tulkitsee mennyttä elämänsä uudelleen peilaten sitä tulevaisuuden pyrkimyksiinsä. Desistanssissa ex-rikollisen identiteetti muovautuu uudelleen ja rikollisuudesta irrottautumisen lisäksi se näyttäytyy yksilön havaintoihin sekä asemointiin ympäröivässä maailmassa. Kun ex-rikoksentekijän identiteetti muokkautuu uudelleen, ei hänen toimijuutensa ole niin alttiina ulkoisille häiriötekijöille. Merkitykselliset elämäntapahumat sekä onnistumisenkokemukset voimistavat ex-rikoksentekijän muutosvalmiutta. (Viikki-Ripatti 2011, 222-223.) Toimijuus on dynaaminen ja vuorovaikutuksellinen prosessi, johon liittyy toiminnan kontekstuaalisuus, kohteellisuus sekä aikaan, paikkaan ja tilanteeseen sitoutuminen (Jyrkämä 2008.) Desistanssia vahvistavien interventioiden toteuttaminen vaatii tuekseen tietoa vankien elämäntarkoituksesta jo ennen vankeutta (Aaltonen & Ellonen ym. 2021, 204).

Desistanssi on paljon käytetty käsite rikosseuraamusalalla. Tässä tutkimuksessa käsitän desistanssia vangin omana motivaationa muutokseen ja rikoksettomaan elämään. Desistanssin syntymiseen tarvitaan omaa motivaatiota, tunteiden käsittelyä, tahtotilaa muutokseen, tavoitteita sekä menneisyyden peilaamista motivaation löytymiseen. Desistanssin muodostuminen vaatii kuitenkin lisäksi oikeat tukipalvelut, herätyksen sekä olosuhteet. Toisille desistanssin syntyminen voi vaatia esimerkiksi täysin kaveripiiriin vaihtamista tai paikkakunnan vaihtoa.

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimustehtävänäni kirjallisuuskatsauksessa on vankilasta vapautuvien vankien vapautumisen haasteiden tarkasteleminen sosiaalisen integraation näkökulmasta ja desistanssin merkityksen tarkastelu. Tutkimuskysymyksiä asetin kaksi. Tutkielmaani ohjaavat tutkimuskysymykset ovat,

- Mitkä tekijät vaikuttavat vapautuneen vangin sosiaaliseen integraatioon?
- Miten vangin desistanssin muodostumista voidaan tukea sosiaalityössä?

4 TUTKIMUSASETELMA

Tässä luvussa kuvailen lyhyesti kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tutkimusmenetelmänä. Lisäksi kerron, miten olen etsinyt aineistoa tutkimukseeni, perustelen aineistovalintaani johtaneita kriteereitä sekä kuvailen sitä, miten olen aineistoa käsitellyt omassa tutkimuksessani.

4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsaustyyppiä on useita, joista kuvaileva kirjallisuus katsaus on yleisimmin käytetty kirjallisuuskatsauksen muoto. Kuvaileva kirjallisuus katsaus (ts. narratiivinen kirjallisuuskatsaus) on menetelmä, jossa hakukriteerit sekä valintakriteerit voivat olla väljiä ja siinä tutkitaan aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia kriittisesti. Kirjallisuuskatsaukseni tavoitteena on jäsenellä ja koota tietoa aset-

tamiini tutkimuskysymyksiin. Kokonaisvaltaisen kuvan saamiseksi ilmiöstä voidaan kirjallisuuskatsauksessa käyttää laajaa aineistoa. Tutkimusmenetelmänä kuvaileva kirjallisuuskatsaus pyrkii siis tiivistämään aiemmin tehtyjä tutkimuksia ja näiden pohjalta päätyä uusiin johtopäätöksiin tutkittavasta ilmiöstä. (Saarinen 2011, 4–7.) Kandidaatin tutkielman ollessa harjoitustyö, tarjoaa se mielestäni erinomaisen mahdollisuuden oppimiseen.

4.2 Aineiston rakentuminen ja valintakriteerit

Aloitin etsimään sopivaa tutkimusaineistoa kirjallisuuskatsaukseni joulukuussa 2020. Kriteereinä aineistolleni asetin vertaisarvioidun materiaalin, jolloin tutkielmaani hain väitöskirjatasoisia tutkimuksia, tieteellisiä artikkeleita sekä julkaisuja. Ehtona tutkimukseeni haettavaan materiaaliin muodostui vankilasta vapautuvien vankien haasteita sosiaalisen integroitumisen näkökulmasta. Tutkielmista nousi vahvasti vapautuvien vankien desistanssin merkitys vapautumisen onnistumisessa, joten koin tärkeäksi nostaa desistanssin käsitteeksi sekä osaksi tutkimustehtävääni sosiaalisen integraation rinnalle, omassa kirjallisuuskatsauksessani.

Aineiston etsimisessä käytin Boolean- menetelmää, yhdistellen asiasanoja AND ja OR välillä ja hain tietoa niin suomen, kuin englanninkielisillä hakusanoilla. Kriteereinä hauissa käytin vertaisarvioitua ja aikajänteeltään kymmenen vuoden sisällä julkaistua materiaalia. Koin aineiston julkaisuiän rajauksen tarpeelliseksi materiaalin luotettavuuden näkökulmasta. Koin kuitenkin pian tarpeelliseksi laajentaa aineiston haun julkaisuaikaa koska aineistoa, joka vastasi tutkimuskysymyksiini oli vaikea löytää. Rajasin haun käsittämään asiasanojen löytymistä niin otsikosta, kuin abstraktista.

Hakiessani tietokannoista aineistoa käytin asiasanoina vankisosaalityö, **vapautuvat vangit**, *desistanssi*, *desistance AND prisoner*, *vanki*, **sosiaalinen integraatio**, *vanki AND *vapautumisen haasteet** *prisoner*, *defender*, **social integration** *reintegration*, *socialsupport AND reentry*, **reentry transitions**, **supportive housing**, **challenges of reintegration**, **returning offenders**

Tietokannoista käytin JYKDOK:in e-aineistoa sekä Social Services Abstracts (ProQuest) sekä Sociological Abstracts (ProQuest) -tietokantoja, rajaten tiedonhaun ilmaisina saatavaan aineistoon. JYKDOK:in kautta yhden tutkimuksen osalta pyysin tutkimuksen tehneeltä taholta lupaa saada julkaisun käyttööni. Julkaisun tekijä otti minuun sähköpostitse yhteyttä, jolloin sain lisäksi muutaman vinkin olemassa olevaan vankilasta vapautuneiden tutkimukseen perustuvaan kirjallisuuteen. Käytin

lisäksi aineiston haussa ns. lumipallometodia. Lumipallometodilla tarkoitan aineiston löytämistä lukemistani aineistoista ja niiden lähdeluetteloista. Lisäksi hain materiaalia kirjastosta silloin, kun vastaan tuli aineistoa mikä oli saatavilla kirjastossa.

4.3 Tutkielmassa käytetty aineisto

Olen suodattanut aineiston edellisessä luvussa määrittelemieni ehtojen mukaan. Rajasin käytöstä pois aineistoa, joka ei vastannut oleellisesti tutkimustehtävääni. Rajasin myös pois aineiston, josta oli saatavilla uudempaa materiaalia. Valitsin aineiston käyttööni silloin, kun koin tutkimuksen sisältävän asettamiini tutkimuskysymyksiin oleellista tietoa. Aineistooni valikoitui suomenkielisiä tutkimuksia sekä artikkeleita 20kpl ja kansainvälisiä tutkimuksia 9kpl. Aineistossa huomasin, että varsinkin Suomessa tehtyjä tutkimuksia ja artikkeleita oli samalta henkilöltä, saman aiheen ympärillä useina eri vuosina julkaistuna.

Olen perehtynyt aineistoon lukemalla valitut tutkimukset ja artikkelit huolellisesti. Tarkastelin aineistoa tutkimuskysymysteni näkökulmasta. Tutkimuskysymykseni sosiaalisesta integraatiosta tuotti paljon materiaalia erityisesti kansainvälisissä tutkimuksissa, mutta yllätyin siitä, että aineistoa lähivuosilta ja erityisesti desistanssista oli haastavaa löytää. Koen sosiaalisen integraation ja desistanssin käsitteiden kulkevan limittäin. Tutkielmaani löytyviä tuloksia teemoittelin sosiaalisen integraation ja desistanssin alle. Sosiaalisen integraation alle teemoittelin useampia alakäsitteitä, jotka selkeästi koin tuloksina omassa tutkielmassani.

5 TAVOITTEENA SOSIAALINEN INTEGRAATIO JA DESISTANSSI

Tässä luvussa avaan lukemieni tutkimuksien valossa nousseita haasteita, joita vangit kohtaavat vapautuessaan vankilasta. Vankien sosiaalista integraatiota ei ole paljon tutkittu (Näkki 2006). Vankilasta vapautumisen haasteet vaikuttavat niin sosiaaliseen integraatioon kuin desistanssin syntymiseen sekä ylläpitämiseen. Käsittelem tässä luvussa sosiaalista integraatiota siten, että olen teemoitellut tuloksiksi nousseita haasteita sosiaalisen integraation näkökulmasta eri alaotsikoiden alle. Sosiaalisen

integraation jälkeen avaan omassa luvussaan tutkimustuloksia desistanssista ja viimeisenä avaan mitä tulisi huomioida vankien vapautumisen osalta sekä desistanssin että sosiaalisen integraation osalta.

5.1 Sosiaaliseen integraatioon vaikuttavat tekijät

Jo lyhyt aika vankilassa voi katkaista siteen yhteiskuntaan ja tämä voi näyttäytyä yksinäisyytenä tai ulkopuolisuuden tunteena. Yhteiskunnassa vallitsevat asenteet saattavat hylkiä rikostaustaisia ja päihdeongelmaisia, joka itsestään lisää syrjäytymistä sekä yksinäisyyttä. Tavanomaista on, että vangit ovat jo ennen tuomiotaan jääneet ulos palvelujärjestelmästä. Vain todellisen tuskan ja ahdistuksen jälkeen vanki voi herätä ajatukseen siitä, että voisi elää yhteiskunnan normien mukaisesti. Tähän tarvitaan apua, sillä hyvin harva rikoksellisen elämäntavan omaava ihminen pystyy tekemään havainnon muutoksen tarpeellisuudesta itse. (Ihalainen 2011, 229.)

Vankilasta vapautumisen prosessi on monimutkainen ja vaatii ymmärrystä. Työllisyyden turvaaminen, ihmissuhteiden konfliktien ratkaiseminen, raittiuden ylläpitäminen, liittyminen yhteisöihin ja poliittisesti aktiiviseksi toimijaksi tuleminen ovat kaikki merkkejä onnistuneesta yhteiskuntaan liittymisestä. (Travis & Visher 2003, 107.) Useissa tutkimuksissa esille korostui vankien kasaantunut huono-osaisuus, päihde- ja mielenterveysongelmat, psykososiaalisen tuen tarve, koulutuksen puute, työllistymisen ongelmat, taloudellinen köyhyys ja velkaantuminen sekä erityisesti asumisen ongelmat ja sosiaalisten suhteiden merkitys. Tutkimuksista näyttöä hyvin samankaltaisia esteitä yhteiskuntaan integroitumiseen liittyen. Vapautumista ja sosiaalista integraatiota vahvistaviksi elementeiksi nousivat sosiaaliset suhteet. (Kainulainen 2021, 54; ks. Travis & Visher 2003; Brotzman & Reid ym. 2017; Hautala & Kaarakka 2018.)

Vankeinhoidossa yksilön sosiaaliseen integraatioon on koetettu vastata lisääntyvien vankiaikaisten toimintaohjelmien avulla. Kuntouttavalla työllistämisellä on mahdollista vähentää asiakkaiden toimeentulokiriippuvuutta ja vahvistaa yksilön mahdollisuuksia itsenäisen toimeentulon järjestämiseen. Näillä keinoin on tavoiteltu vankien osallistamista sekä edistämään sosiaalista integraatiota. (Näkki 2006, 37.)

Vapautumisen jälkeiset päivät, viikot ja kuukaudet ovat usein kriittisiä vapautuneelle vangille. Hänen tulee löytää uusia ihmissuhteita ja vältellä entisiä sekä alkaa rakentamaan täysin erilaista elämismallia, jossa on aikaisemmin elänyt. Lisäksi päihteiden väärinkäyttäjällä on juuri vapautumisen jäl-

keen suuri retkahtamisen riski, joka jo itsessään altistaa myös riskille uusintarikollisuuteen. Vankilasta vapautuminen ja yhteiskuntaan integroituminen on jo itsessään haastava, mutta sitä voi korostaa yhteiskunnassa vallalla olevat torjuvat asenteet ja mahdollisuuksien rajautumiset. Vankeusrangaistuksen suorittaminen rajaa huomattavasti muun muassa työnsaantimahdollisuuksia. (Granfelt 2007, 26, 28. ks. Karsikas 2005.)

Hempel ja Pogrebin ym. (2014, 321) kuvailevat tutkimuksessaan vangin vapautumisessa neljäksi pääongelmaksi asumisen, työllisyyden, kuljetukset sekä taloudellisen tilanteen. Asumisen merkitys nähtiin tärkeimmäksi tarpeeksi, joka vaikuttaa lisäksi yksilön työllistymisen mahdollisuuteen. Työllistyminen osaltaan koettiin tärkeäksi elementiksi elämän mielekkyyteen sekä taloudelliseen tilanteeseen. Taloudelliseen pärjääminen oli olennaista vapautumisen onnistumisessa, koska se vaikutti asumisen onnistumiseen, tapaamisten onnistumiseen sekä itsenäiseen pärjäämiseen. Tutkimuksessaan hän nostaa merkitykselliseksi läheisverkoston, joka toisinaan mahdollistaa vapautumisen onnistumisen. Läheisverkoston puuttuessa vapautumisen onnistuminen vaikeutuu. (Hempel & Pogrebin ym. 2014, 321. ks. Karsikas 2005.) Näkki (2006) on todennut, että köyhyys on vapautuneiden vankien yksi keskeisimpiä ongelmia. Taloudellinen niukkuus, työttömyys ja oman asunnon puuttuminen yhdistettynä ylivelkaantumiseen ja jokapäiväiseen selviytymiseen ovat ensisijaisia ongelmia vapautuneelle vangille. (Näkki 2006, 113.) Riittävät tulot (Travis & Visher 2003; Näkki 2006; Kainulainen 2021; Salovaara 2021) ja työn, työtoiminnan ja opintojen tärkeys tulivat tutkimuksissa selkeästi esille (Travis & Visher 2003; Hyphen 2004; Näkki 2006; Brotzman & Reid ym. 2017.)

Rikos- ja päihdekierteestä irtautuminen edellyttää, että vanki löytää oman paikkansa yhteiskunnasta. Vapautuminen asunnottomana, tulottomana ja toimeettomana heikentää mahdollisuutta olla päihdeettömänä vapautuessaan. Vankiloissa toteutetaan vankien kanssa kuntouttavaa työtä sekä työtä, jolla vankia valmennetaan vapauteen. Tätä kuntouttavaa ja valmentavaa työtä voidaan kutsua psykososiaaliseksi tueksi, jolla on tarkoitus tukea vankeja irtautumaan rikos- ja päihdekierteestä. (Granfelt 2010, 131-132.) Vapautuminen uuteen tilanteeseen tarkoittaa usein sitä, että vangin tulee vaihtaa niin paikkakuntaa kuin kaveripiiriään. Vankilasta matka yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi on pitkä ja usein vaatii ammattilaisten tukea muun muassa päihdeettömyyteen sekä rikoksettomaan toimeentuloon. (Salovaara 2021, 9. ks. Karsikas 2005.)

Koulutuksen ja työn merkitys

Yhteiskunnallisissa arvoissa palkkatyö nousee yhdeksi keskeisimmäksi yhteiskuntaan integroitumisen näkökulmaksi. Taloudelliset haasteet vaikeuttavat työllistymistä ulosottovelkojen osalta. Ulosottovelat vaikuttavat toimeentuloon ja velat saattavat vangin näkökulmasta estää lisäksi verokortilla työskentelyn. Vapautunut vanki ei välttämättä ole motivoitunut työllistymään velkojensa vuoksi. Palkkatyö näyttäytyy vangeille välineenä hankkia riittävä toimeentulo. Työntekoa ei välttämättä nähdä mahdollisuutena, silloin kun luottotiedot ovat menneet ja velkaa ulosmitataan palkasta. Näin ollen velat voivat olla syynä rikolliseen elämäntapaan ja toimivat sosiaalisen integraation esteenä. (Näkki 2006, 133, 142.)

Joukamaa (2010) ja Hypen (2004) toteavat, että vankien kouluttautuminen on vähäistä, työkokemukset niukkoja, mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä taloudelliset ongelmat kasautuvia, jolloin suurin osa vangeista kuuluu yhteiskunnan alimpiin sosiaaliryhmiin. (Joukamaa 2010, 74-76; ks. Hypen 2004, 55-56; Näkki 2006, 22,45.) Vangeista vain muutama prosentti on suorittanut keski-asteen tutkinnon. Suurimmalla osalla vangeista ainoana koulutuksena on usein perus- tai kansakoulu tai vankilassa mahdollisesti suoritettut muut ammattikurssit. Vankeusrangaistuksen uusijoista noin 80% on joko kokonaan vailla työhistoriaa tai se on ollut hyvin katkonaista jo ennen tuomiota. (Hypen 2004, 55.) Kaikenlainen työ, oli se sitten palkkatyötä, työkokeilua tai vapaaehtoista työtä, tuottavat vangeille mahdollisuuden kiinnittyä yhteiskuntaan. Työ on toimeentulon sekä ajankäytön jäsentäjä, joka tuo sisältöä myös elämään. (Näkki 2006, 144.)

Koulutuksella ja velkaantumisasteella voidaan nähdä olevan yhteys. Suuri velkaisuus näyttäisi olevan yhteydessä huonoon koulumenestykseen. Lisäksi suurella velkaantumisella voidaan nähdä olevan yhteyttä lastensuojelusijoituksiin raskaimmin velkaantuneiden vankien kohdalla. (Näkki 2006, 94.) Motivaatio näiden velka-asioiden hoitamiseen voi ilmaista myös vangin motivoitumista yhteiskuntaan integroitumisessa. Suuret velkamäärät saattavat vaikuttaa vangin pidättäytymisessä rikollisessa toiminnassa. (Näkki 2006, 107,142.) Vapautuvilla vangeilla työelämään kiinnittyminen on haastavampaa muihin kansalaisiin verrattuna ja valtiolle maksettavat korvaukset saattavat laskea heidän motivaatiotaan työskentelyyn entisestään. Tuomioperustaiset sekä yksityiset velat ovat vapautuvien vankien keskeinen ongelma, joiden lisäksi vuokratvelkojen määrät ovat lisääntyneet huomattavasti. (Näkki 2006, 47,82.)

Terveys ja kuntoutus

Tutkimukset vankien terveydentilasta ovat osoittaneet vankien olevan yhteiskuntamme huono-osaisin ja sairain väestönosa. Heillä on paljon psyykkisiä ja somaattisia sairauksia ja jopa 90%:lla on päihdeongelma sekä 50%:lla päihdeongelman lisäksi muita psyykkisiä ongelmia. (Kaurala & Kylämarttila 2010, 44; ks. Hypen 2004.) Tämä tuo haasteen niin vankeinhoidon terveydenhuollolle kuin vankilassa toteutetulle toiminnalle. Näiden vankien siirtyminen vankilasta vapauteen tulee huomioida ja palveluiden saanti myös siviilissä tulee turvata. (Kaurala & Kylämarttila 2010, 44-45.)

Julkiset sosiaali- ja terveystalvet ovat avainasemassa vankien kuntouttamisessa ennen ja jälkeen vankeuden. Vankilasta vapautuneiden jatkokuntoutuksen turvaaminen vaatii terveydenhuollon palveluiden lisäksi sosiaalihuollon palveluilta asumisen ja sosiaalisten suhteiden turvaamista ja toimeentulon sekä toiminnan järjestämistä päivittäiseen arkeen. Kuntien niukat resurssit ja toisinaan yleisesti ihmisten negatiiviset asenteet vankeja kohtaan merkitsevät helposti sitä, että vapautuva vanki ei saavuta tahoja, joka hänen asioitaan hoitaisi kokonaisvaltaisesti ja olisi mukana vapautumisen suunnittelussa. Tällöin on riski, että vanki vapautuu tuomioltaan asunnottomana sekä jää ilman kuntoutusta. (Kaurala & Kylämarttila 2010, 44-45.)

Salovaaran (2019, 213) mukaan vangit saivat osakseen rikoksista ja päihteistä heijastuvia stigmoja, siitä huolimatta, että he yrittivät irtaantua niistä. Vankien yhteiskuntaan integroitumista vaikeuttaa vankeuden mukanaan tuomat kielteiset seuraukset (Näkki 2006, 23). Näitä seurauksia ovat vaikeudet työllistyä, vaikeus saada asuntoa tai kokea vankeuden mukanaan tuomaa leimaa (Hempel & Pogrebin ym. 2014). Huumerikollisuuden lisääntyessä vankiloissa on alkanut syntyään uudenlaisia alakulttuureita päihdekäyttäjien keskuudessa. Vankila aikana käytettyjen huumeiden käyttäminen on lisännyt vankien yksityisiä velkoja, jotka puolestaan voivat velkojenperinnän osalta olla esteenä yhteiskuntaan integroitumiseen vapautuessa. (Näkki 2006, 23.) Päihteet ovat yksi suurimmista rikoksettoman elämän esteistä. Jos päihteiden käyttö vapautumisen jälkeen jatkuu, on lähes mahdotonta elää rikoksettoma elämää. Lisäksi taloudellinen huono-osaisuus, velkaisuus, työttömyys sekä koulutuksen puute haastavat rikoksettoman elämän ja yhteiskuntaan integroitumisen vapautumisen jälkeen. (Näkki 2006, 131-132.)

Rikollisuudesta irtaantumisen lisäksi, tärkeäksi elementiksi Salovaaran (2019) aineistossa näyttäytyi päihteettömyys. Päihteettömyyttä kannatteleviksi tekijöiksi puolestaan tukea antavat ihmissuhteet.

Päihteettömät kaverit tulee vaihtaa päihteettömiin, joka usein tarkoittaa suhteiden uudelleen tarkastelua ja uusien läheissuhteiden luomista. Luottamukselliset ja päihteettömät ihmissuhteet nähtiin päihteettömyyttä tukevin tekijöinä. Toisinaan päihteettömyys paransi olemassa olevia ihmissuhteita esimerkiksi perheeseen ja toisinaan päihteettömyys edellytti katkaisemaan yhteydenpidon päihteitä käyttäviin läheisiin (Salovaara 2019, 212-213, 216.) Lopullinen irtautuminen päihde- ja rikoskierteestä on tavoitteena vaativa ja se edellyttää elämäntavan kokonaisvaltaista muuttamista. Vapaudessa selviytymiseen vaikuttaa paljon sosiaalinen ympäristö, johon yksilö vapautuu. Mahdollisuus irtautua vanhasta päihteitä käyttävästä seurasta on tärkeää ja tilalle tulee löytää uutta arkea tukevaa sosiaalista verkostoa. (Karsikas 2005, 145.)

Asuminen

Asunnottomana vankilasta vapautuminen on keskeinen ongelma, sillä valtaosalla vangeista asunnon saaminen on hankalaa menetettyjen luottotietojen, aikaisempien vuokravelkojen sekä häätöjen takia. (Kaurala & Kylämarttila 2010, 32). Tämän lisäksi myös sillä on merkitystä, millaisiin asumisratkaisuihin vangin asumisessa päädytään. Mikäli asumisratkaisu ei vastaa vangin omia tarpeita ja tavoitteita, saattaa asumisratkaisut olla integroitavia ja osallistavia tai vahvistaa syrjäyttämistä tai toiseutta entisestään. (Näkki 2006, 19.) Asunnon tärkeys korostui useammassa tutkimuksessa tärkeimmäksi tarpeeksi (Travis & Visher 2003; Näkki 2006; Granfelt 2007; Brotzman & Reid ym. 2017.)

Vankilasta vapautuvien asunnottomuus on vakava ongelma. Mikäli vakituista asuntoa ei ole tai vapautuvalla vangilla ei ole edes tietoa yöpaikasta vapautumisen hetkellä, mahdollisuudet eivät vapautumisen onnistumiselle sekä integroitumiselle ole kovin suuret. Vapautuvalle vangille asunnon saaminen voi osoittautua mahdottomaksi, mikäli vangilla on luottohäiriömerkintä luottotiedoissaan. Luottohäiriömerkinnät kaventavat asumismahdollisuuksia vapailta vuokramarkkinoilta tai voivat toimia esteenä asunnon saamiselle. Asunnon saaminen vankilasta vapautuessa on yksi konkreettisimmista askeleista yhteiskuntaan integroitumisessa. (Salovaara 2019, 202.; ks. Näkki 2006.) Huomioitavaa on, että sosiaaliseen integraatioon liittyvät ilmiöt, kuten velkaantuminen vaikuttaa moninaisesti moniin elämisen osa-alueisiin, kuten asumiseen (Näkki 2006).

Salovaara (2021) on tutkinut naisvankien vankilasta vapautumisen haasteita. Hänen tutkimuksessaan vankilasta vapautuvat naiset kokivat tärkeäksi asunnon saamisen sekä tuen tarpeen asunnon pitämiseen. (Salovaara 2021, 9.) Asunnon saaminen edustaa paljon muutakin kuin yöpaikan löytämistä. Asumisen koettiin turvaavan myös vaatteiden huoltamisen eli se turvasi hyvinkin tavanomaisen ja

arkisen toiminnan. Asunnottomana vapautuminen merkitsee paikattomuuden lisäksi myös suihkuttomuutta sekä pesukoneettomuutta. Asunnottomana ihminen on riippuvainen muista ulkopuolisista. Oma asunto turvaa myös muita elämisen osa-alueita, se tuo itsenäisyyden tunnetta ja tarjoaa mahdollisuuden päästä lähemmäksi normaaliutta sekä tuo tunteen yhteiskuntaan kuulumisesta. (Salovaara 2019, 205.)

Moninkertaiset vangit ovat Suomen aikuisväestön köyhin yhtenäinen väestönosa, jossa vain harvoilla on mahdollisuutta ja varaa vapailta markkinoilta saataviin asuntoihin tai edes terveydenhuoltoon. Asunnottomana vapautuneet vangit ovatkin yksi asunnottoman väestön huono-osaisin ryhmä, joilla on usein muitakin kasautuneita ongelmia kuten työttömyyttä, päihteidenkäyttöä sekä köyhyyttä ja velkaantumista. Vankien veloista sakot lisäävät syrjäytyneisyyttä ja aiheuttavat usein uusia vankeustuomioita. Epäviralliset velat puolestaan ylläpitävät rikollisuutta, koska niiden periminen sisältää usein väkivaltaa ja tämän vuoksi ne toimivat usein rikollisuutta ylläpitävinä velkoina. (Hypen 2004, 55-56; ks. Näkki 2006.) Näkki (2006, 82) kuvailee heikoimmin koulutetun väestön heikkoa mahdollisuutta työllistymiseen ja tätä kautta heikentyneitä mahdollisuutta vuokranmaksuun, jolloin voi syntyä vuokravelkaa. Toisaalta hän esittää kysymyksen siitä, voisiko vuokravelkojen syntyyn vaikuttaa myös päihteisiin kiinnittynyt elämäntapa.

Missourissa vapaaehtoisesti toimivan asuttamisohjelman ehdonalaista vankeustuomiota suorittavien vankien asuttamisen haasteiden parissa tehty tutkimus (Huebner, Kras & Pleggenkuhle 2016) on selvittänyt asumisen haasteita vangeille, jotka vapautuvat vankilasta. Tutkimuksessa vertailtiin ohjelman kautta asutettujen ja ilman tukea asutettujen vankien asuttamisen haasteita. Molemmilla ryhmillä oli merkittäviä haasteita löytää asuntoa vapautuessaan. Tuetusti vapautuneiden kohdalla ei tuki lisännyt vain vakautta ja itsenäisyyden tunteita, vaan se sitoutti muutokseen ja loi toivoa tulevaisuuteen ja antoi turvallisuuden tunnetta. Asuttamisen lisäksi sosiaalisten suhteiden merkitys vertaisilta antoi sosiaalista tukea henkilökohtaiseen muutokseen. Ohjelma auttoi vapautuneita tulemaan itsenäisiksi sekä menestyviksi toimijoiksi. Itsenäisyyteen tukea antoi ohjelman ohjauskeskeisyys ja tukevat vertaisryhmät, jotka tuottivat lisäksi psyykkistä positiivista tukea. Ohjelma antoi ympäristön, joka ymmärsi mahdolliset takaiskut, mutta myös helpotti sopeutumista toisten vertaisten sekä työntekijöiden avulla. Tutkimuksen perusteella, asuttamisen tuki oli tehokasta ja puhuu varhaisen puuttumisen merkityksestä vapauttamisen jälkeen. Tutkimuksen mukaan asuttamiskeskeiset ohjelmat voivat olla tärkeä silta yhteiskuntaan vankilasta vapautuessa. Tulokset suosittavat sekä materiaalista että henkisen tuen yhdistämistä, jolloin vapautuminen ja paluu yhteiskuntaan sujuu paremmin joko ohjelman kautta tai ilman asuttamisen ohjelmaa. (Huebner, Kras & Pleggenkuhle 2016, 383, 386-394.)

Sosiaaliset suhteet

Minnesotan vankilasta vuosien 2003-2007 välillä vapautuneiden 16 420 vangin osalta on tutkittu vankien vankeuden aikana vankilassa heidän luona vierailleiden sosiaalisten suhteiden merkitystä uusintarikollisuuteen. Tutkimuksen mukaan olennaista oli se, kuka vangin lähipiiristä vieraili vankilassa. Läheisten vierailut voivat vahvistaa vapautumista vankilasta yhteiskuntaan. Mitä enemmän rikoksenteijällä oli sosiaalista tukiverkosta, sitä pienempi oli rikollisuuden uusiutumisen riski. Tutkimuksen mukaan myös sillä oli merkitystä, kuka vangin läheisistä vieraili vangin luona. Isän ja sisarusten vierailut koettiin tärkeimmiksi uusintarikollisuuden vähentämisen näkökulmasta, tapausmiesien tuoman kannustavan tuen perusteella. Ex-puolisoiden tapaamiset sen sijaan kohottivat niiden tuoman paineen takia uusintariskiä. Myös oman puolison ja lapsien tapaaminen tuotti stressiä siitä, etteivät vangit vankeuden aikana pystyneet kasvattamaan ja elättämään perhettään. Tutkimuksen mukaan he, joilla oli enemmän sosiaalista tukiverkosta, saivat enemmän tukea myös vapauduttuaan vankilasta. Tutkimuksen mukaan vierailijoiden saaminen vankilaan vähensi rikollisuuden uusimiseriskiä merkittävästi. Tutkimuksen mukaan sosiaalisten kontaktien olemassa oleminen ja niiden hankkiminen vähensi huomattavasti uusimiseriskiä. (Clark & Duwe 2013, 282-291.; ks. Karsikas 2005, 149)

Vangin suhteet ulkomaailmassa ovat keskeisessä asemassa. Vangin tyytyväisyys vankilassa pysyy parempana, kun hän tietää, että häntä odotetaan vankilan ulkopuolella. Ilman sosiaalisia suhteita, kattoa päänpäällä sekä riittäviä tuloja, ei vapautuminen vaikuta houkuttelevalla. Tiedossa olevan vapautumisen suunnittelu vahvistaa vangin hyvinvointia, erityisesti kun elämän perustarpeet ovat vankalla pohjalla. (Kainulainen 2021, 54; ks. Karsikas 2005, 145) Vankila vaikuttaa kokonaisvaltaisesti niin vangin kuin hänen läheistensä elämään. (Granfelt 2016, 65). Näkki (2006) on tutkinut vankien läheisten merkitystä. Hänen mukaansa vangit, jotka kokivat perheen merkittäväksi tueksi vankeuden aikana, kokivat sen vielä merkittävämmäksi silloin kun vapautuminen koitti. Merkitykselliseksi tuen antajaksi vangit kuvasivat perheen lisäksi kaveripiirin. Viranomaistahoista sosiaalitoimelle nostettiin merkittävä rooli vapautumisen valmistelussa. (Näkki 2006, 128.) Viranomaisten mahdollisuudet sosiaalisten verkostojen luomisessa on heikot, mutta se näkökulma on hyvä ottaa mukaan työskentelyyn. Työskentelyä yhteistyössä uskonnollisten järjestöjen, tukihenkilöiden sekä kansalaisjärjestöjen kanssa tulee kehittää. (Karsikas 2005, 149.) Vapaaehtoisjärjestöistä tuen antajaksi Näkin (2006) tutkimuksessa nähtiin mm. AA- ja NA-kerhot, erilaiset vapautumista tukevat asumisyhteisöt, huumehoitoon erikoistuneet yksiköt sekä erilaiset projektit. Tärkeimmiksi tuen tarpeiksi vankilasta vapau-

tuessa nousee mahdollisuus asumiseen, työhön, työtoimintaan sekä riittävään toimeentuloon. Tärkeäksi näiden perustarpeiden lisäksi koettiin uudet ihmissuhteet sekä verkaneuvonnan tarve. (Näkki 2006, 128.; ks. Karsikas 2005)

Sarpavaara (2014) on tutkinut vankien antamia merkityksiä ystävyys-suhteille. Ystävät voivat toimia vankien muutoksen tukena, he voivat toimia syynä muutokselle, toimia muutoksen esteenä tai kaveripiirin vaihduttua, ylitettynä esteenä. Tutkimuksesta saadun tuloksen mukaan ystävät muutoksen tukena sekä ylitettynä esteenä, voitiin nähdä hyvänä tuloksena. Ystävyys-suhteet nähtiin sisäisen motivaation lisäksi tärkeinä tekijöinä vapautuvien vankien muutosmotivaatiolle, että päihdetyön tuloksellisuuden kannalta. (Sarpavaara 2014, 208.) Näkin (2006) mukaan toive uusista ihmissuhteista vapautumisen jälkeen selittää vangin halua erkaantua vanhoista kaveripiireistään. Erityisesti heidän kohdallaan, jotka puhuivat huumeidenkäytöstä, kaveripiiri nostettiin usein esteeksi rikoksettomalle elämälle (Näkki 2006, 128,132).

Salovaaran (2019) mukaan vangille aikaisemmasta sosiaalisesta verkostosta eroaminen voi olla vaikeaa, koska vanki on saanut aikaisemmin hyväksyntää rikos- ja päihdeverkostoissa omalla osaamisellaan. Taidoilla, joilla vanki on aikaisemmin selviytynyt erilaisista tilanteista, ei kuitenkaan välttämättä suoriuduta niin sanotussa normaalissa elämässä. Entinen kaveripiiri ei välttämättä pysty tukemaan rikoksettomaan ja päihdeettömään elämäntapaan, joten vangin on katkaistava välit vanhoihin kaveripiireihin. Kaveripiirin vaihtaminen voi tuottaa haasteita, mikäli vanki kokee, ettei hän tule hyväksytyksi yrityksestään ja tavoitteistaan huolimatta ns. normaalin piirissä. (Salovaara 2019, 200-201.)

Olen havainnut, että syrjäytyminen voi olla esteenä normikansalaiseksi tulemisessa. Hyväri ja Nylund (2010, 41-43) mukaan syrjäytymisvaarassa voidaan olla silloin, kun ollaan työ- tai kouluttautumismahdollisuuksien ulkopuolella. Syrjäytymistä voidaan ehkäistä sillä, että yksilö pääsee heidän asioistaan kiinnostuneiden sekä välittävien ihmisten pariin. Yhteisöllisten työmuotojen käyttäminen on lisäksi monimerkityksellistä syrjäytymisen voittamisessa. Syrjäytymisen voittamisella voidaan siis tarkoittaa niin sanottua normaalikansalaisuuteen paluuta, eli normaalien ja vallitsevien elämäntapojen omaksumista. Tärkeää on heikentyneiden voimavarojen vahvistaminen, sosiaalisen ja fyysisen hyvinvoinnin saavuttaminen sekä asunnon, sopivan palkka- tai vapaaehtoistyön löytäminen sekä sosiaalisten verkostojen luominen. Päihdeongelmaisten kohdalla on tärkeitä lisäksi voittaa yhteisöjen ennakkoluuloisia käsityksiä. (Hyväri & Nylund 2010, 41-43.)

5.2 Desistanssi vapautumisen tukena

Vankeus erityisesti suljetuissa laitoksissa rajaa vangin itsemääräämisoikeutta sekä desistanssia tukevia valintoja. Vankeuden aikana mahdollisuudet erilaisiin valintoihin ovat rajalliset ja ne rajaavat valintoja myös vankeusajan jälkeen. Vankeuden aikana on ongelmallista harjoitella valintoja, jotka eivät johtaisi uusintarikollisuuteen. (Granfelt 2016, 65-66; ks. Granfelt 2010, 137.) Vankien epäsosiaalisuus voi ilmetä siten, että yksilö on haluton arvioimaan omaa toimintaansa tai arvioi toimintaansa rikollisuutta suosivin keinoin. Epäsosiaalinen ihminen kieltää ongelmansa. Halutessaan irtautua rikollisuudesta, voi yksilö nähdä rikoksen mukanaan tuomat kielteiset seuraukset. (Haapasalo 2017, 364.)

Marunan (2000) mukaan tärkeintä rikollisuudesta irrottautujalla on se, että hänellä uskottava selitys itselleen siitä, miksi hän lopettaa rikollisen elämäntavan. Tämä selitys on tärkeä siitä syystä, että rikoksesta irrottautuja voi uskoa omaan muutosmahdollisuuteensa. Yksilö tarvitsee kunnioitettavan ja uskottavan kuvan itsestään, jotta rikollisen toiminnan jatkaminen on mahdotonta ilman häpeän ja syyllisyyden tunteita. Yksilön tunne siitä, että menneet negatiiviset kokemukset ovat auttaneet häntä tulemaan nykyiseksi, auttaa yksilöä selviytymään häpeäntunteista, jotka liittyvät hänen aikaisempaan elämäntapaansa. (Maruna 2000, 85-87.)

Vankien kanssa työskentelyssä on edellytyksenä olla kiinnostunut vangeista yksilönä, jolla on oikeus osallisuuteen yhteiskunnassa sekä oikeus ammatilliseen tukeen niin vankeuden aikana kuin sen jälkeenkin (Granfelt 2010, 140). On tärkeää, että vangin arvojen, uskomusten ja tavoitteiden sekä rikollisen käyttäytymisen välille luodaan etäisyyttä keskustellen. Näiden keskusteluiden avulla yksilö voi muodostaa elämälleen uusia tavoitteita ja nähdä rikosten menneet ja tulevat seuraukset paremmin. Työntekijän on mahdollista auttaa vankia yhdessä löytämään perustelut sille, miksi hänen elämässään muutoksesta olisi hyötyä. (Haapasalo 2017, 364-365.) Osallisuuteen ja kuntoutumiseen liittyy olennaisesti myös motivaatio. Deci ja Ryan (1985) ovat hahmotelleet itseohjautuvuusteorian. Sen pohjalta sisäinen motivaatio syntyy psykologisista perustarpeista, jotka ovat omaehtoisuus (autonomy), kyvykkyyden osoittaminen (competence) ja yhteenkuuluvuus (relatedness). (Deci & Ryan 1985.)

Merkittävänä tuloksena tutkielmassani näyttäytyi vangin desistanssin merkitys sekä psykososiaalisen tuen tarve siihen, että vangin desistanssi kasvaa ja mahdollistaa muutoksen kautta yhteiskuntaan in-

tegroitumisen (Viikki-Ripatti 2011; Granfelt 2016; Salovaara 2019; Villman 2021). Rikosseuraamusalalla pyritään vaikuttamaan toimintaohjelmien avulla vankien ajatteluun, asenteisiin rikollisuudesta ja niistä seuraaviin valintoihin. Vangin ajattelussa, asenteissa sekä ongelmanratkaisutaidoissa tapahtuvan muutoksen toivotaan edesauttavan haitallisen käyttäytymisen malleista irtautumiseen kuten päihteidenkäytöstä tai väkivaltaisesta käyttäytymisestä. (Granfelt 2016, 67-68.)

Työntekijä voi tukea asiakasta esimerkiksi, osoittamalla empatiaa sekä aitoa halua ymmärtää asiakasta. Työntekijän kunnioittava kuuntelu antaa vangille mallin toiseen ihmiseen suhtautumisesta, lisää vangin itsearvostusta ja työntekijä voi näin vahvistaa vangin toivottua sosiaalista käyttäytymistä. (Haapasalo 2017, 364.) Hyväksyvä ilmapiiri ja aito kohtaaminen tukevat ihmistä uuden suunnan valitsemisessa (Salovaara 2019, 200). Hyväksytyksi tulemisen kokemus on olennainen osa voimaantumista, koska tarvitsemme tunnustusta kokeaksemme elämän arvokkaaksi sekä saavuttaaksemme tarpeeksi vakaan identiteetin. Tunnustussuhdeteorian kolme peruskäsitettä ovat kunnioitus, arvostus ja rakkaus. Ihmiset kokevat tärkeäksi, että heidät tunnustetaan sellaisten identiteettiryhmien edustajina, joihin he kokevat itse kuuluvansa. Toisaalta tunnustuksen puute ja epäkunnioitus aiheuttavat vahinkoa ja pahoinvointia, joka saa kampailemaan tunnustuksesta. (Niemi 2020, 271.)

Elämäntavan muutokselle hyvä lähtökohta on vastuullisuus omista teoista sekä usko itse muutokseen. Ongelmaksi saattaa nousta se, että vanki ei ole valmis antamaan mahdollisuutta itselleen olla autettavan roolissa. (Näkki 2006, 134.) Muutospuhe voi olla tavoitteeseen nähden positiivista tai negatiivista. Positiivinen muutospuhe näyttyy kohti muutoksen tavoitteeseen siirtymistä ja negatiivinen muutospuhe tavoitteesta pois päin. Toisin sanoen pelkkä muutospuhe itsessään ei välttämättä näytty muutosmyönteisyytenä tai sellaisena, että asiakas olisi orientoitunut muutokseen. (Sarpavaara 2014, 202.)

Asetettuun tavoitteeseen pääsemiseksi, yksilöllä on oltava motivaatiota sekä itsesäätelytaitoja (Villman 2021, 96). Yksilön oma toimijuus on merkityksellistä rikollisuudesta irrottautumisen onnistumiseksi (Viikki-Ripatti 2011, 200). Motivoijana muutokselle voi toimia vangin oma tarve muutokseen. Tämä tarve syntyy usein itsetuntemuksen lisääntymisen kautta, mutta yhteisön tuki on lisäksi olennainen muutoksen syntymisessä. (Salovaara 2019, 200.) Motivaatio ei ole staattinen muuttuja, vaan se voi muuttua ajan myötä sekä suhteessa ulkoisiin että sisäisiin muuttujiin. Motivaatio rikollisuudesta irtautumiseen koetaan usein saavutettuina hyötyinä, joita motivaatiolla voitiin saavuttaa. Näitä hyötyjä voi olla niin sosiaaliset, kuin taloudelliset hyödyt, perhesuhteet, asuminen tai koulutus, työllisyys ja paremmat välit lapsiin. (Rowe & Soppitt 2014, 408-410.)

Villman (2021) on tutkinut miten vangit tavoittelevat rikoksista irrottautumista. Hänen tutkimuksensa mukaan vangeilla oli nähtävissä kolmea keinoa tavoitteensa saavuttamisessa. Haastatteluiden perusteella tärkeimpiä rikollisuudesta irrottautumisen keinoja vapautuessa oli työn tai muun päivätoiminnan löytyminen, avun pyytäminen ammattilaisilta sekä sosiaalisen ympäristön muutokset vapautuessaan. (Villman 2021, 95.)

Desistanssin merkitys rikoksettomuuteen pyrkimisessä nousee merkitykselliseksi. Desistanssia tukeviksi toimintoja ovat niin vankeuden aikainen työskentely, kuin yleisesti psykososiaalinen tuki, menneen elämän reflektointi sekä muutosmotivaatio (Granfelt 2016; Hautala & Kaarakka 2018). Näkki (2006) korosti vankien vastuun ottamista omista teoista desistanssin muodostumiselle. Muutokseen tarvitaan motivaatiota sekä sitoutumista. Käsitteinä motivaatio ja sitoutuminen on erilaisia. Yksilö voi olla motivoitunut, mutta ei sitoutunut tai toisinpäin. Motivaatiolla nähdään laadullisia muutoksia, kun taas sitoutumista voidaan tarkistaa tavoitteiden saavuttamisella. Motivaatio sekä sitoutuminen on kuitenkin vahvasti yhteydessä toisiinsa. (Rowe & Soppitt 2014, 409-410.)

Maruna ja Lebel ym. (2004) mukaan rikoksenteijät tekevät usein muutos lupauksia itselleen, mutta usein löytävät itsensä uudelleen vankilasta. Uusiutuminen on enemmän sääntö, kuin poikkeus silloin kun on totuttuja tapoja rikollisuudessa. Desistanssi on pidättäytymistä rikollisesta toiminnasta, jonka toteuttaminen käytännössä ei kuitenkaan ole yhtä helppoa. (Maruna, Lebel, Mitchell & Naples 2004, 271-272.)

Desistanssiprosessi saa alkunsa usein yksittäisestä tapahtumasta tai tekijästä, joka saa ihmisen pohtimaan vaihtoehtoisia elämäntapojaan. Nämä muutokseen vaikuttavat tapahtumat voivat olla joko negatiivisia tai positiivisia kuten läheisen kuolema, vankeustuomio tai lapsen syntymä. (Healy 2010, 80.) Desistanssiprosessin alkamiseen vaikuttaa rikokselliseen elämäntapaan liittyvien haittojen tiedostaminen. Yksilön tulee punnita rikollisen elämän vaikutuksia suhteessa asettamiinsa uusiin tavoitteisiin. Tavoittaakseen asettamansa tavoitteet, monet eivät koe itsellään olevan muita vaihtoehtoja kuin irrottautua rikoksista. (Healy 2010, 83-84.)

5.3 Huomioita vapautumisen valmisteluun ennaltaehkäisevänä näkökulmana

Otettaessa huomioon vankeuden tuoman stigman ja vapautumisen onnistumisen, turvattu asuminen, työllistyminen sekä mahdollisuudet opintoihin antavat vangille tukea vapautumisen aloittamisessa ja

mahdollistavat vangille perustan yhteisössä. Lisäksi sosiaalinen tuki ja merkittävät ihmissuhteet perheen, ystävien, ikäryhmän sekä muiden mentoreiden kesken ovat tuoneet kriittisesti yhteenkuuluvuuden tunnetta yhteisössä. (Brotzman, Reid, Valera & Wilson 2017, 427.) Sosiaalisesti heikossa asemassa olevien vankien integroiminen yhteiskuntaan tarvitsee monia samanaikaisia sosiaalituen muotoja kuten asumiseen, päihdekuntoutukseen, mielenterveyspalveluihin sekä tukityöllistymiseen ja velka-asioiden hoitamisen tukea. Vapautuvien vankien kanssa työskentely vaatii usean eri toimijan ja auttajatahon verkostoitunutta työskentelyä. (Näkki 2006, 115.)

Psykososiaalisen tuen on tarkoitus kohdistua vangin sosiaalis-taloudelliseen tilanteeseen, lähisuhteisiin sekä vangin ajatteluun, tunteisiin ja kokemuksiin. Psykososiaalinen työ voi olla lisäksi verkostoja vaikuttamistyötä yhteiskunnan palvelujärjestelmässä. Vankeusajan aikainen työskentely ei kuitenkaan ainoastaan riitä, vaan sen tulee jatkua vapautumisen jälkeen. (Granfelt 2010, 131-132.) Vanki tarvitsee vapautuessaan erilaisia menetelmiä rikollisuudesta irrottautumisen tueksi. Usein tarvitaan esimerkiksi asumissosiaalista- ja palveluohjauksellista tukea, toiminnallista kuntoutusta sekä sosiaalisia suhteita. (Hautala ja Kaarakka 2018, 338; ks. Granfelt 2016.)

Sosiaalinen kuntoutus voidaan nähdä yhtenä työskentelykeinona vapautuvien vankien kanssa työskennellessä. Sosiaalista kuntoutusta voidaan lähestyä myös tunnustussuhdeteorian avulla, koska se voi auttaa kontrollin ja auttamisen välisen jännitteen purkamisessa. Vankien sosiaalisen kuntoutuksen järjestäminen tuottaa järjestelmätason arvostusta ja välittämistä, koska siinä ilmentyy pyrkimys tunnistaa ongelmia ja vastaavasti tavoitteena tuottaa tarkoituksenmukaisia palveluita. Käytännön tasolla tämä arvostus ilmenee muun muassa kunnioittamisena ja vangin vahvuuksien huomioimisena, joiden avulla pyritään rakentamaan myönteisiä tulevaisuudenskenaarioita. Toisaalta haastavien vankien kohdalla koetellaan työntekijän kykyä arvostaa heitä. Vastaavasti ihanteellisessa tapauksessa tunnustussuhde on molemminpuolinen ja symmetrinen, mutta vankien kohdalla näin ei välttämättä ole. Syynä tähän on esimerkiksi se, että vangit eivät ole saaneet tunnustusta lapsuuden ja nuoruuden vaiheissa, jolloin tunnustusta on itsekään silloin vaikea antaa. Huomioitavaa on, että vangin arvostava asenne ei voi olla työskentelyn ehto, mutta työntekijä voi omalla asenteellaan antaa esimerkkiä. (Niemi 2020, 276, 279–280.)

Vankilassa tehtävän työn merkitystä vankien uusintarikollisuuden ehkäisemisessä on vaikea arvioida. Mitä useampi tuomio vangilla on takanaan, sitä konkreettisempia tavoitteita tulee asettaa vapautumisen onnistumiseksi. Tehtyjen selvityksien perusteella vankiloissa tehtävällä päihdetyöllä on ollut vai-

kutusta uusintarikollisuuden vähentämiseen. Myös rikolliseen käyttäytymiseen vaikuttavalla työskentelyllä on ollut ehkäisevää vaikutusta uusintarikollisuuteen ja parhaimmillaan työskentelyn avulla on voitu jopa estää uusintarikollisuus. (Hypen 2004, 58.)

Henkilökohtaiset oivallukset ovat avainasemassa siihen, että monet vangeista ovat onnistuneet katkaisemaan uusintavankeuskierteen. Henkilökohtainen oivallus oli kaikkein tärkein indikaattori tai avain siihen, että vangeista tuli tuottavia jäseniä yhteisössään huolimatta muista rasitteista tai esteistä, joita he vapautuessaan kohtasivat. (Brotzman & Reid ym. 2017, 428.)

Useilla vangeilla, jotka vapautuvat vankeudesta on puutteelliset taidot anoa sosiaalipalveluita, ruoka-apua ja julkista terveydenhuoltoa (Brotzman & Reid ym. 2017, 413). Sosiaalisen integraation sekä desistanssin edistäminen on suuresti yhteydessä eri yhteiskuntapolitiikan alueisiin sekä sosiaali- ja terveysalan palveluiden saatavuuteen sekä toimivuuteen (Granfelt 2016, 64). Sosiaalityö voidaan nähdä inhimilliseen hyvinvointiin tähtäävänä kokonaisvaltaisena työskentelynä, jossa asiakas nähdään tapauskohtaisesti. Vangin osallisuus mahdollistuu silloin, kun vankilan ulkopuolisessa sosiaalityössä ymmärretään desistanssin ajatus siitä, että motivaation ja muutoksen tulee lähteä asiakkaasta itsestään ja auttajat ovat mukana tukemassa. Vangin osallisuutta voidaan vahvistaa vankeuden jälkeen yhteiskuntaan integroitumisessa, kun sosiaalityön kontrolli- ja huono-osaisuusnäkökulmaa muutetaan muutoksen korostamiseen. (Suonio 2014, 83-84.) Vankilasta vapautuvien asiakkaiden jääminen ammatillisten palveluiden ulkopuolelle lisää vankien syrjäytymis- ja rikoskierrettä kuten heidän että kanssaihminen turvattomuutta. (Granfelt 2007, 28.) Vangin yhteiskuntaan liittymistä sekä liittämistä voidaan tukea kartoittamalla yksilön ongelmia ja riippuvuuksia, selvittämällä oikeat diagnoosit sekä kohdentamalla työskentelyyn oikeanlaisia tukitoimia. (Salovaara 2019, 207).

Sosiaali- ja terveystoimella on suuri rooli vankien sosiaalisen integraation turvaamisessa. Mitä vähemmän vankien sosiaalisen integroimiseen panostetaan, sitä enemmän vastuu jää lainvalvontaviranomaisille sekä seuraamusjärjestelmälle (Näkki 2006, 38). Sosiaalihuollossa sosiaalisen integraation osalta työskentelyn ei tulisi jäädä vain yksilön haasteiden minimoimiseen vaan laajentua rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluvaan asiakkaiden valtaistamiseen sekä asianajotyöhön. (Näkki 2006, 40.) Kuntouttavassa sosiaalityössä tavoitteena on valtauttaa eli vahvistaa ja voimaannuttaa. Valtautumisen (empowerment) yhteydessä usein tarkoitetaan elämänhallinnan lisääntymistä, itsetunnon kohentamista sekä ihmisen omatoimisuuden vahvistumista. Empowerment viittaa aktivoitumiseen eli omien asioiden hoitamiseen. (Luhtasela 2009, 17.)

Näkki (2006) on nostanut vankien suurien velkojen tuomaa haastetta vapautumisen ja sosiaalisen integraation näkökulmasta. Tutkimuksessaan hän nosti niin vankila-aikaisen kuin vapautumisen jälkeisen velkaneuvontatyön haasteita. Näkin (2006) mukaan vankien velkojen osalta tiedon puutetta voitaisiin vahvistaa vankila-aikaisen työskentelyn tehostamisella velka-asioiden hoitamisessa. Hänen mukaansa kuitenkin pelkkä neuvonta ja ohjaus ei aina ole riittävää, sillä vangeilla on toisinaan ongelmia viranomaisten kanssa toimiessa. Omien asioiden hoitaminen vankilasta käsin on toisinaan haastavaa, joten heidän tukemisessaan vaaditaan jopa asiointia yhdessä tai puolesta puhuen. (Näkki 2006, 113.)

Vaikka vapautuneen vangin ympärillä yhteisö muuttuisi, jatkuu tuen tarve vielä pitkään vankilasta vapautumisen jälkeen (Salovaara 2019, 200). Vangin vapautumisen suunnittelu tulisi aloittaa hyvissä ajoin ennen vapautumista (Kaurala & Kylämarttila 2010, 45). Desistanssin osalta vangin toiveikkuus tulevaisuudesta korostuu. Vankilassa jo aloitettu psykososiaalinen tuki voi herättää vangille toivon paremmasta tulevaisuudesta ja oivalluksen siitä, että omat voimavarat riittävät muutokseen (Salovaara 2019).

Maruna ym. (2004) mukaan vangit ajatellaan usein riskinä yhteiskunnalle, kunnes heidät todetaan syyttömiksi. Skeptisyys entisiä rikoksentekejiä kohtaan vaivat vaikeuttaa rikoksettomuutta entises-tään. Mikäli yhteiskunta on haluton antamaan yksilölle mahdollisuuden kohti desistanssia, voi tämä päättää vapautuneen vangin muutoshalukkuuden ja johtaa takaisin rikolliselle polulle. (Maruna, Lebel, Mitchell & Naples 2004, 272-273.) Sosiaalityön haasteena on ihmisten sosiaalisten oikeuksien valvonta sekä yhteiskunnallinen vaikuttamistyö (Näkki 2006, 40).

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Vankien kohtaamia haasteita vapautumisen näkökulmasta on tutkittu paljon (Granfelt 2011; Hempel & Pogrebin ym. 2014; Huebner & Kras ym. 2016). Tutkielmassani korostui eniten sosiaalisen integraation näkökulmasta asunnon tärkeys (Travis & Visher 2003; Granfelt 2007; Salovaara 2021). Asunnottomana vankilasta vapautuminen ei tue sosiaalista integroitumista, saati desistanssin syntymistä. Asunnottomana vankilasta vapautuminen tekee rikollisuudesta irrottautumisesta vaikeaa (Granfelt 2014, 264). Tutkimusaineistoni pohjalta vahvistuu ajatus siitä, että asuntoensin periaatteella toimivat

hankkeet ovat tarpeellisia yhteiskunnassamme. Granfeltin (2014) mukaan asunnottomana vankilasta vapautuneiden vankien yhteiskunnallinen huono-osaisuus on kietoutunut lisäksi psykososiaalisiin ongelmiin. Päihde- ja rikoskeskeinen elämä kiinnittyy usein asumisen ongelmiin yksinäisyyden ja köyhyyden lisäksi. (Granfelt 2014, 264.) Tutkielmassani nousseen asunnottomuuden haasteellisuutta on vaikea kieltää.

Asunnon saaminen vaikeutuu entisestään heikon taloudellisen tilanteen tai mahdollisten luottotietohäiriöiden takia. Vankien osalta tutkielmassa korostui heikko koulutus- ja työkokemus (Hypen 2004), jotka mielestäni tuottavat hankaluuksia sosiaalisen integraation näkökulmasta. Heikon koulutuksen takia työllistyminen voi olla haastavaa nyky-yhteiskunnassa ja huomioitaessa lisäksi vankien kokema stigma yhteiskunnassa (Näkki 2006; Salovaara 2019), työllistyminen voi olla mahdotonta. Työn ja koulutuksen merkitys tutkielmassani toimi niin arkea jäsentävänä tekijänä, kuin taloudellisen tilanteen turvaajana (Näkki 2006; Granfelt 2010; Brotzman & Reid ym. 2017).

Tutkimuksissa vapautumisen onnistumisen osalta tärkeäksi nähtiin asumisen, työn, taloudellisen tilanteen lisäksi sosiaaliset suhteet (Näkki 2006; Clark & Duwe 2013; Sarpavaara 2014) sekä desistanssi. Tutkielmassani koen näiden haasteiden olevan niitä peruselementtejä, joita itse henkilökohtaisesti olen toisinaan pitänyt jopa itsestään selvyyksinä. Maslowin (1943) tarvehierarkian mukaan ihmisen perustarpeet koostuvat viidestä eri elementistä. Näitä elementtejä ovat fysiologiset tarpeet (kuten ruoka ja juoma), turvallisuuden tarve, yhteenkuuluvuuden tarve (sosiaalinen verkosto ja yhteisöön kuuluminen), arvonannon tarpeet (itsearvostus ja kunnioituksen saaminen) sekä itsensä toteuttamisen tarpeet (mahdollisuus käyttää omia taitojaan). Nämä peruselementit muistuttavat likeisesti Maslowin tarvehierarkiaa. (Maslow 1943.) Miten näitä perustarpeita voitaisiin turvata vankilasta vapautuville, kun mahdollisuudet niiden toteuttamiselle yhteiskunnassa ovat heikommat kuin enemmistöllä?

Tutkimuksissa mielenkiintoista mielestäni oli vankien sosiaalisen integraation haasteiden sekä desistanssin syntymisen välillä näyttäytyvä samankaltaisuus. Vankien psykososiaalinen tuki on tarpeellista niin desistanssin syntymiseksi, kuin sosiaalisen integraation toteutumiseksi. Aineistossa desistanssin syntymiseen tärkeimmäksi elementiksi korostui vangin oma motivaatio (Maruna 2000; Rowe & Soppitt 2014; Villman 2021). Psykososiaalisen tuen merkitys vankeuden aikana tutkielmani mukaan vahvistaa vangin motivaatiota ja siten desistanssia, mutta lisäksi nostaa valmiutta muutokseen vankilan jälkeen, silloin kun vangin tavoitteena on rikoksettomuus sekä uudenlainen elämän suunta ja sosiaalinen integraatio.

Vankien valmistaminen vapauteen on tärkeä osa rikosseuraamustyötä, joka mielestäni tulisi ehdottomasti jatkua saumattomasti myös vankeuden päättymisen jälkeen. Vankien desistanssin käsite tuli itselleni tutuksi käsitteeksi tutkielmaani työstäessä. Aloin miettimään sosiaalisen integroitumisen ja desistanssin samankaltaisuutta, kuinka desistanssiin vaikuttaa niin yhteiskuntaan sijoittuminen, kuin sosiaaliseen integraatioon vaikuttaa desistanssin syntyminen. Vankilassa tehtävä ennaltaehkäisevä työ on vapautumisen valmistelemissä äärimmäisen tärkeää ja tuen tulee jatkua saumattomasti myös vapautumisen toteutuessa (Salovaara 2019). Travis ym. (2003, 1–2, 6) tuovat esille yhteiskunnallisen näkökulman vankien vapautumisen tärkeydestä. He tuovat esille myös yhteiskunnan turvallisuusnäkökulman, kun vapautuvat vangit palaavat vankilasta yhteiskunnan jäseniksi. Travis ym. (2003) korostavat vankien kuntouttamisen tärkeyttä yhteiskuntakelpoisiksi kansalaisiksi.

Vankien kanssa työskentelyn tärkeys vankilassa on tutkielmani mukaan tärkeää. Toisin sanoen tutkielmani mukaan voin uskoa, että ennaltaehkäisevä työ ennen vapautumista ja sen jälkeen tukee vapautuneen vangin sosiaalista integraatiota sekä rikoksettomuutta. Haasteiden kohtaaminen vankilan ulkopuolella vaatii vapautuneelta vangilta paljon itseluottamusta sekä motivaation säilymistä, jolloin myös sosiaalityön merkitys mielestäni kasvaa vapautumisen suunnittelussa. Tätä vahvistaa ajatus siitä, että toisille vankila on mahdollisuus muutokseen, kun toisia se taas kiinnittää entisestään rikokselliseen asenteeseen ja mieleen (Travis & Visher 2003; Salovaara 2020).

Huolta itselläni herätti tutkimuksissa nousseet vankien kokemukset sekä puutteet vapautumisen tuesta sekä sosiaalityön roolista vapautuessa. Kokemukset sosiaalitoimen kanssa asioimisesta olivat vangeilla hyvin kriittisiä ja vangit kuvailivat työntekijöiden asenteita tylyiksi sekä kokivat, että entisen vangin status vaikutti työskentelyn asenteeseen (Näkki 2006, 149–150; Salovaara 2021). Lisäksi Brotzman ja Reid ym (2017) kuvasi vankien kykyä anoa sosiaalipalveluita, terveydenhuollon palveluita yms. puutteellisiksi (Brotzman & Reid ym. 2017). Sosiaalityön rooli on ajaa heikoimmassa asemassa olevien ihmisten asioita ja etua, toimia heidän asianajajanaan. Työskentelyn tarkoituksena sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaan on edistää ja ylläpitää ihmisten hyvinvointia sekä turvallisuutta, vähentää eriarvoisuutta sekä edistää osallisuutta, turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet. Lain tarkoituksena on turvata ihmisten oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sekä edistää ihmisten parissa työskentelyn asiakaskeskeisyyttä. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

Työntekijöiden rooli on siis merkityksellinen vankien desistanssin muodostumisprosessissa ja tärkeimmäksi tekijäksi työntekijöiden kohdalla tuli vangin kohdatuksi tuleminen (Granfelt 2010; Viikki-

Ripatti 2011). Vankien kyky avun vastaanottamiseen on lisäksi tärkeässä roolissa (Näkki 2006). Vankityöskentelyssä mielestäni tutkielmani perusteella tärkeää on ymmärtää vankityön erityispiirteitä, hahmottaa heidän tuen tarpeitaan sekä kohdata heidät yksilöinä ilman valmiiksi asetettuja asenteita. Vankien kanssa työskentely vaatii ymmärrystä asiakasryhmän erityispiirteistä sekä vaikeuksista yhteiskuntaan integroitumisessa (Granfelt 2014, 272). Sosiaalityön rooli vapautumisen suunnittelussa korostuu jo sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaan sillä, että sosiaalityön rooli on tukea asiakkaiden muutosta, lieventää elämäntilanteen vaikeutta ja vahvistaa ihmisten toimintaedellytyksiä, osallisuutta sekä yhteisöjen sosiaalista eheyttä (SHL 1301/2014). Onnistunut integraatio vaatii yksilön omaa muutosmotivaatiota sekä lisäksi yhteiskunnan ja yhteisön tukea (Salovaara 2019,196).

Mielestäni sosiaalityön rooli vankien sosiaalisen integroitumisen ja desistanssin vahvistamisen osalta korostuu tutkielmassani, joskin huolta herättää vankien tuomat kokemukset työntekijöiden asenteista heitä kohtaan (Näkki 2006; Salovaara 2021). Tutkielmassa hankaluuksia tuotti desistanssin sekä sosiaalisen integraation elementtien samankaltaisuus. Vapautuvien vankien sosiaalista integraatiota ei itsessään ole paljon tutkittu (Näkki 2006) ja desistanssin ollessa enemmän rikosseuraamusalan käytössä oleva käsite, oli tutkielman materiaalin kohdistaminen omiin tutkimuskysymyksiin toisinaan haastavaa. Tutkielmassani yllättävää oli eri haasteiden samankaltaisuus eri tutkimuksissa, koen siis tutkielmani tulosten olevan hyvinkin uskottavia. Tutkielmaa olisi mielenkiintoista jatkaa vankien omista kokemuksista siihen, miten sosiaalityön keinoin heitä voitaisiin tukea vapautumisen jälkeisessä rikoksettomuudessa.

LÄHTEET

- Aaltonen M., Ellonen N., Suonpää K. & Tyni S. 2021. Vankien sosiaalinen integraatio. Teoksessa J. Saari & S. Kainulainen (toim.) 2021. Suomalainen vanki: Arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa. Tampere: Vastapaino. 199-218.
- Braga, A., Davis, J., Sirois, C. & Western, B. 2015. Stress and Hardship after prison. *American Journal of Sociology* 120 (5) 1512-1547.
- Brotzman, L., Reid, A., Valera, P. & Wilson, W. 2017. "Its hard to reenter when you've been locked out": Keys to offender reintegration. *Journal of Offender Rehabilitation* 56 (6) 412-431.
- Clark, V. & Duwe, G. 2013. Blessed Be the social Tie That Binds: The effects of Prison Visitation on Offender Recidivism. *Criminal justice policy Review*. 24 (3) 271-296.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. 1985. *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum
- Ford, M. E. 1992. *Motivating humans. Goals, emotions and personal agency beliefs*. Sage Publications.
- Granfelt, R. 2010. Syrjäytymisestä vapaaksi vankilassa? Psykososiaalisen työn merkitys vankien elämässä. Teoksessa P. Vuokkila-Oikkonen & S. Hyväri & T. Laine (toim.) *Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Tammi. 131-146.
- Granfelt, R. 2011. Tuettua polkua vapauteen. Selvitys kriminaalihuollon tukisäätiön asumispalveluista ammatillisen tuen näkökulmasta. *Kriminaalihuollon tukisäätiö, raportteja 1/2007*. Helsinki: Kriminaalihuollon tukisäätiö.
- Granfelt, R. 2014. Asunto vai rikoksettomuus ensin? Asumissosiaalisen työn tuella irti asunnottomuudesta ja rikollisuudesta. Teoksessa H. Linderborg, M. Suonio & T. Lassila (toim.) *Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla*. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1. 255-274.
- Granfelt, R. 2016. Vankilasta desistanssipolun kautta kotiin. Teoksessa K. Juhila & T. Gröger (toim.) *siirtymät ja valinnat asumispoluilla*. Jyväskylän yliopisto. 60-84.
- Haapasalo, J. 2017. *Kriminaalipsykologia*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hautala, S. & Kaarakka, O. 2018. Vankilasta vapautuminen sosiaalisen kuntoutuksen haasteena. Teoksessa J. Lindh, K. Härkäpää & K. Kostamo-Pääkkö (toim.) *Sosiaalinen kuntoutuksessa*. Rovaniemi: Lapland University press, 318-341.
- Healy, D. 2010. *The dynamics of desistance: Charting Pathways through Change*. Portland, Oregon: Willan Publishing.
- Hempel, L., Pogrebin, M., Prabha, U. & Walker, A. 2014. Parole Reentry and social capital: The Centrality of Homelessness. *Journal of Poverty*. 18 (3) 315-334.

- Huebner, B., Kras, K. & Pleggenkuhle, B. 2016. Solid Start: supportive housing, social support, and reentry transitions. *Journal of Crime and Justice*. 39 (3) 380-397.
- Hypen, K. 2004 Vankilasta vuosina 1993-2004 vapautuneet ja vankilaan uudestaan palanneet. Helsinki: Rikosseuraamusvirasto, julkaisuja 1.
- Hyväri, S. & Nylund, M. 2010. Yhteisöllisiä työmenetelmiä syrjäytymisen voittamisessa. Teoksessa P. Vuokila-Oikonen & S. Hyväri & T. Laine (toim.) *Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveystalalla*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 29-47.
- Joukamaa, M. & työryhmä. 2010. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.
- Juhila, K. 2008. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön areenat. Teoksessa A. Jokinen & K. Juhila (toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino. 14-47.
- Jyrkämä, J. 2008. Toimijuus, ikääntyminen ja arkielämä – hahmottelua teoreettis- metodologiseksi viitekehikseksi. *Gerontologia* 22 (4) 190–203.
- Järvelä, S. Yhteisö ja integraatio. Markkina-ajatteluun perustuva palvelukulttuuri ja integraation mahdollisuus. Teoksessa H. Linderborg & R. Lavikkala(toim.) 2011. Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus: *Acta Poenologica* 2. 234-242.
- Kainulainen, S. & Saari, J. 2013. Koettu huono-osaisuus Suomessa. Teoksessa J. Saari & M. Niemelä (toim.) 2013. *Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. 22-42.
- Kainulainen S. 2021. Vankien elämään tyytyväisyys. Teoksessa J. Saari & S. Kainulainen & (toim.) 2021. *Suomalainen vanki: Arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa*. Tampere: Vastapaino. 39-55.
- Karsikas, V. 2005. Selvinpäin olosta tulee hyvä fiilis. Pähdeongelmaisten vankien voimaantuminen. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2005. Vammalan kirjapaino Oy.
- Kaurala, M. & Kylämarttila, V. 2010. Rangaistuksesta vapautuvan kuntoutujan asema. Raportteja 2. Helsinki: Kriminaalihuollon tukisäätiö.
- Lassila, T. 2014. Motivaation ilmeneminen puheessa ja motivaatiolle annetut merkitykset. Teoksessa H. Linderborg & T. Lassila (toim.) *Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla*. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1. 213-230.
- Luhtasela, L. 2009. Osallisuuden rakentuminen kuntouttavassa työtoiminnassa. Sosiaalityön erikoistumiskoulutuksen lisensiaatintutkimus. Helsingin yliopisto.
- Maruna, S. 2000. *Making good: How ex-convicts reform and rebuild their lives*. Washington: American Psychological Association; 1 edition.
- Maslow, A. (1943) *A Theory of Human Motivation* (yorku.ca) Maslow tarvehierarkia. Viitattu 22.4.2021. Luettavissa: https://www.academia.edu/3588286/A_Theory_of_Human_Motivation_A_H_Maslow_1943

Niemi, P. 2020: Tunnustussuhdeteoria sosiaalityössä. Teoksessa O. Hirvonen (toim.) Tunnustuksen filosofia ja politiikka Hegelistä nykypäivään. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1458. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 271–287.

Näkki, P. 2006. Vankien velkaantuminen ja yhteiskuntaan integroituminen. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:38. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2019. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.

Rowe, M. & Soppitt, S. 2014. 'Who you gonna call?' The role of trust and relationships in desistance from crime. *Probation Journal* 2014, Vol. 61 (4) 397–412.

Saarinen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja.

Salovaara, U. 2019. Rikoksista tuomitut naiset: Yhteisöstä erottuminen ja takaisin liittymisen mahdollisuudet. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus 1/2019

Salovaara, U. 2020. Incarcerated women, welfare services and the process of re-entering society in Finland. Teoksessa: E. Virokannas, M. Kuronen & U. Salovaara (Toim.) *Women, Vulnerabilities and Welfare Service Systems*. London: Routledge. 84-95.

Salovaara, U. 2021. Vankilasta vapautuvien naisten tuen tarve ja tukemisen mahdollisuudet. Teoksessa: A. Matthies, A. Svenlin & K. Turtiainen (toim.) *Aikuissosiaalityö: tieto, käytäntö ja vaikuttavuus*. Helsinki: Gaudeamus. 174-186.

Sarpavaara, H. 2014. Ystävyyssuhteiden merkitykset yhdyskuntaseuraamustyön päihdeongelmaisten asiakkaiden muutospuheessa. Teoksessa H. Linderborg, H. Suonio & T. Lassila (toim.) *Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla*. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1. 197-212.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014

Suonio, M. 2014. Sosiaalityö ja penologia: Sosiaalityö rangaistusteoreettisessa ajattelussa. Teoksessa H. Linderborg & T. Lassila (toim.) *Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla*. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1. 73-87.

Travis, J. & Visher, C. 2003. *Transitions from prison to community: Understanding Individual Pathways*. The Urban institute. vol.29. 89-113.

Vankeuslaki 767/2005

Vankien jälkihuoltotyöryhmä (2006) Rikoksista rangaistujen tuen tarve. Suositukset yhteistoiminnalle. Vankien jälkihuoltotyöryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:6. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, Oikeusministeriö ja Suomen kuntaliitto

Viikki-Ripatti, S. 2011. Rikollisuudesta irrottautuminen subjektiivisena kokemuksena. Teoksessa H. Linderborg & R. Lavikkala (toim.) 2011. *Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä*. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus: *Acta Poenologica* 2. 197-226.

Villman, E. 2021. work, support and solitude: prisoners desistance expectations and self-regulating strategies. *Journal of Offender Rehabilitation*. 60 (2) 95-116.